

Nowy rząd w Czechach: jawny konflikt interesów

Jakub Groszkowski

29 stycznia prezydent Miloš Zeman wręczył nominacje ministerialne członkom gabinetu Bohuslava Sobotki, lidera Czeskiej Partii Socjaldemokratycznej (ČSSD). Tym samym centrolewicowy koalicyjny rząd ČSSD, ugrupowania ANO 2011 i Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej – Czechosłowackiej Partii Ludowej (KDU-ČSL) przejął władzę od technicznego gabinetu premiera Jiříego Rusnoka, który przez ostatnie siedem miesięcy rządził bez oparcia w parlamentarnej większości. Powstanie rządu cieszącego się poparciem w obu izbach parlamentu kończy kryzys polityczny, który utrzymywał się w Czechach od czasu rozpadu centroprawicowej koalicji Petra Nečasa w kwietniu 2012 roku. Nowy gabinet z jednej strony rozbudza w Czechach nadzieję na uporządkowanie i usprawnienie aparatu państwa. Z drugiej strony budzi wątpliwości związane z konfliktem interesów, jaki niesie ze sobą objęcie stanowisk wicepremiera i ministra finansów przez Andreja Babiša – jednego z najbogatszych obywateli Czech, właściciela koncernu Agrofert.

Biznesmen w polityce

ANO zawdzięcza sukces w ubiegłorocznych wyborach rozczarowaniu części obywateli partiami politycznymi, których czołowi przedstawiciele nierzadko kojarzeni są z aferami korupcyjnymi i niekompetencją. Tłem dla rosnącej popularności ANO był skandal korupcyjno-obyczajowy z udziałem premiera Petra Nečasa, który pogрузzył niegdyś główną siłę prawicy – Obywatelską Partię Demokratyczną (ODS). Andrej Babiš, chętnie podkreślający, że nie jest politykiem, prezentuje się jako ciężko pracujący człowiek, założyciel prężnie działającej firmy i jeden z największych pracodawców w Czechach. Zdobył zaufanie wyborców przekonując, że państwo powinno być zarządzane tak jak firma, często podając za wzór Agrofert. Obejmując stanowisko wicepremiera i ministra finansów Babiš zrezygnował z zasiadania we władzach należących do niego spółek, wciąż jednak pozostaje jedynym właścicielem Agrofertu. Byłymi albo obecnymi pracownikami tego koncernu są też między innymi: minister środowiska (jednocześnie poseł) oraz trzech innych posłów, w tym przewodniczący poselskiej komisji rolnictwa. Kolejni pracownicy Agrofertu wymieniani są wśród kandydatów na wiceministrów.

Zarządzanie jawnym konfliktem interesów

W nowym rządzie, poza resortem finansów, ANO objęło pięć ministerstw (zob. Aneks). Zakres prowadzonej przez nie polityki w wielu miejscach może przecinać się z interesami spółek kontrolowanych przez Agrofert. Firma ta dominuje na czeskim rynku rolnym i

spożywczym ma silną pozycję na rynku chemicznym, a od niedawna rozszerza działalność w sektorze medialnym (m.in. dzienniki *Mladá Fronta Dnes*, *Lidové Noviny*, portal *idnes.cz*, najpopularniejsze w Czechach radio Impuls), stając się tym samym także poważnym graczem na rynku reklamy. Agrofert od lat prowadzi interesy z instytucjami państwowymi, poczynając od kontraktów z lasami państwowymi, przez umowy na utrzymywanie państwowych rezerw, skończywszy np. na internetowych rozkładach jazdy, zasilanych danymi należącymi do państwa. Konflikt interesów może dotyczyć również polityki zagranicznej. Agrofert jest obecny na rynkach krajów sąsiednich, przede wszystkim na Słowacji (głównie przemysł rolno-spożywczy i chemiczny) i w niemieckiej Saksonii (jeden z największych pracodawców), ale również w Polsce (jeden z terminali towarowych w Świnoujściu, handel wyrobami chemicznymi). Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości akwizycji w Czechach, można zakładać, że Agrofert będzie szukał szansy na rozwój właśnie za granicą. Obecnie np. zabiega o kupno od chorwackiego rządu większościowego pakietu akcji w spółce petrochemicznej Petrokemija.

Jako minister finansów, Babiš będzie miał wpływ na obsadę instytucji kontrolujących życie gospodarcze w kraju (w tym wywiadu skarbowego, którego szef zrezygnował z pracy w pierwszych dniach funkcjonowania nowego rządu). Jego resort będzie współdecydował również o składzie władz spółek z udziałem skarbu państwa (w Czechach nie ma oddzielnego ministerstwa skarbu), z którymi już obecnie współpracuje Agrofert. Pole konfliktu interesów mogą zwiększyć zapowiadane przez rząd reformy, zwłaszcza zmiany w podatkach i polityce rolno-spożywczej, której deklarowanym celem ma być wsparcie rolników i krajowych producentów żywności oraz walka z nieuczciwą konkurencją z zagranicy. Również stanowisko rządu wobec kwestii dotyczących funkcjonowania wspólnego rynku UE trudno będzie oddzielić od kwestii konkurencyjności Agrofertu. W efekcie, nawet jeśli za działaniami nowego gabinetu będzie przemawiać obiektywny interes czeskiej gospodarki, opozycja i niechętnie rządowi media będą mogły wskazywać na wymierne zyski, jakie z tych decyzji czerpać będą firmy należące do wicepremiera. Andrej Babiš przyznaje, że nie widzi powodów, dla których koncern powinien np. zrezygnować z państwowych przetargów. Podkreśla przy tym, że obywatele głosowali na jego ugrupowanie z pełną świadomością jego związków z Agrofertem.

Implikacje polityczne

Temat konfliktu interesów starają wykorzystać osłabione po wyborach partie prawicowe, jednak główną rolę w nagłaśnianiu problemu odgrywają redakcje mediów rywalizujące z tytułami należącymi do Agrofertu. Sondaże wskazują na rosnące poparcie dla ANO 2011, co wydaje się potwierdzać, że przynajmniej na razie powiązania Agrofertu z władzą nie stanowią problemu w oczach przeciętnego wyborcy. Konflikt interesów, związany z obecnością przedstawicieli koncernu w rządzie i parlamencie, prawdopodobnie zacznie jednak ciążyć rządowi w momencie podejmowania decyzji niepopularnych społecznie. Przy każdej podwyżce podatków minister finansów stanie się łatwym celem dla opozycji, która będzie mogła utrzymywać, że obywatele składają się na zyski Agrofertu. Choć konflikty interesów mogą uderzać pośrednio w koalicjantów, mało prawdopodobne, aby socjaldemokraci czy chadecy wykorzystali ten temat w grze politycznej, ponieważ mogłoby to grozić upadkiem rządu i przedterminowymi wyborami, których beneficjentem byłoby

ANO.

Aneks

Nowy rząd Republiki Czeskiej

Nominacje ČSSD

Bohuslav Sobotka – premier; przewodniczący ČSSD, zawodowy polityk, jest posłem nieprzerwanie od 1996 roku, b. wicepremier oraz minister finansów (nadzorował prywatyzację Unipetrolu w 2004 roku).

Marcel Chládek – minister szkolnictwa, młodzieży i wychowania fizycznego; senator ČSSD, partyjny ekspert ds. edukacji, były nauczyciel, zastępca hetmana kraju środkowoczeskiego (odpowiednik wicemarszałka).

Milan Chovanec – minister spraw wewnętrznych; wiceprzewodniczący ČSSD, z silną pozycją w regionie pilźnieńskim, gdzie jest hetmanem (odpowiednik marszałka), z tego stanowiska jednak musi zrezygnować w związku z objęciem stanowiska w rządzie.

Jiří Dienstbier – minister ds. praw człowieka, równych szans i legislatury; senator, ekspert ČSSD ds. wymiaru sprawiedliwości, kandydat na prezydenta w ostatnich wyborach. Od lat jest w sporze z prezydentem Milošem Zemanem. Minister bez teki.

Michaela Marksová – minister pracy i spraw społecznych; ekspert ČSSD ds. praw człowieka i rodziny, pracowała w ministerstwach pracy i szkolnictwa, wcześniej przez wiele lat działała w organizacji pożytku publicznego Gender Studies.

Jan Mládek – minister przemysłu i handlu; ekspert gospodarczy ČSSD, były minister rolnictwa, zwolennik zwiększenia wydobycia węgla brunatnego, postuluje kilkuletnie odłożenie przetargu na rozbudowę elektrowni jądrowej w Temelínie.

Svatopluk Němeček – minister zdrowia; ekspert ds. zdrowia w ČSSD, dyrektor szpitala uniwersyteckiego w Ostrawie, uważany za „najbardziej prawicowego socjaldemokratę”, obecnie zwolennik likwidacji częściowej odpłatności za usługi w służbie zdrowia.

Lubomír Zaorálek – minister spraw zagranicznych; wiceprzewodniczący ČSSD, w 1989 roku współzałożyciel Forum Obywatelskiego w Ostrawie, były przewodniczący Izby Poselskiej, skonfliktowany z Milošem Zemanem, krytyk biznesmena Zdenka Bakali.

Nominacje ANO 2011

Andrej Babiš – pierwszy wicepremier ds. gospodarczych i minister finansów; przewodniczący, założyciel i główny sponsor ruchu politycznego ANO, były szef i jedyny właściciel Agrofert Holding.

Richard Brabec – minister środowiska naturalnego; menedżer, do 2005 roku w Unipetrolu, później zasiadał we władzach spółek chemicznych należących do Agrofertu, jego nominację skrytykowały organizacje ekologiczne.

Věra Jourová – minister rozwoju regionalnego, pierwsza wiceprzewodnicząca ANO 2011, wcześniej związana z ČSSD i KDU-ČSL, w 2006 roku jako wiceminister rozwoju regionalnego trafiła do aresztu z zarzutami korupcyjnymi, oczyszczona z zarzutów dostała od państwa odszkodowanie.

Antonín Prachař – minister transportu; członek ANO, dyrektor generalny spółki transportowej, były wiceszef stowarzyszenia firm transportowych.

Martin Stropnický – minister obrony, aktor, w 1998 roku był ministrem kultury, w latach 90. pracował w MSZ, był ambasadorem w Portugalii, we Włoszech i w Watykanie. Jego doradcą jest były szef sztabu generalnego gen. Jiří Šedivý.

Helena Válková – minister sprawiedliwości; bezpartyjna, profesor prawa specjalizująca się w prawie karnym, w wyborach parlamentarnych zdobyła mandat z listy ANO.

Nominacje KDU-ČSL:

Pavel Bělobrádek – wicepremier ds. nauki, badań i innowacji; przewodniczący KDU-ČSL, odbudował partię po klęsce wyborczej w 2010 roku i wprowadził ją ponownie do Izbie Poselskiej, debiutuje w polityce ogólnokrajowej.

Daniel Herman – minister kultury; były duchowny katolicki (były sekretarz arcybiskupa Pragi i rzecznik prasowy konferencji episkopatu), były szef biura informacyjnego Ministerstwa Kultury, szef Instytutu Badań nad Reżimami Totalitarnymi (2010–2013), odwołany za sprawą ČSSD.

Marian Jurečka – minister rolnictwa; pierwszy wiceprzewodniczący KDU-ČSL, pracuje w rodzinnym gospodarstwie rolnym i firmie handlującej towarami rolniczymi, debiutuje w polityce ogólnokrajowej.